

עבודה זרה כא
עניין: כיבוש יחיד

רמב"ן סוף פרשת עקב

(כד) כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר וגו'. על דעת רבותינו (בספרי כאן) הנה הם שתי הבטחות, שכל מקום אשר ירצו לכבוש [גם] בארץ שנער וארץ אשר וזולתם יהיה שלהם, והמצות כולן נוהגות בהם כי הכל ארץ ישראל, ומן המדבר והלבנון ועד הים האחרון יהיה גבולכם - שאתם חייבים לכבוש ולאבד משם העמים, כמו שאמר כאן (פסוק כג) "וירשתם גוים גדולים ועצומים מכם", ולעקור משם ע"ז ומשמישה כמו שהזכיר למעלה (ו ה, כה). והבטיח כי לא יתיצב איש בפניכם, בין בארץ הנזכרת בין בכל מקום אשר תדרוך כף רגלכם בו. ומכאן²⁶¹ יצא לרבותינו (חלה פ"ד מ"ד²⁶²) המחלוקת בסוריא שקורין אותה כיבוש יחיד. והטעם, כי דוד כבש אותה ברצון נפשו, שלא שאל באורים ותומים ולא נמלך בסנהדרין²⁶³, כי היה חייב להוריש כל שבעת הגוים בתחלה ואחרי כן אם ירצה ילך אל ארץ אחרת כאשר הבטיח השם בכאן. ומפני שלא נעשה הכבוש ההוא כמצות התורה²⁶⁴, אמרו מקצתם לא שמיה כבוש ודינו במצות כדין חוצה לארץ, וכך היא שנויה בספרי (כאן). ומקצתם יאמרו בתלמוד (גיטין ח:) דשמיה כבוש, כי אף על פי שלא נעשה כסדר, כיון שהלך שם וכבשה נתקיים בו "לכם יהיה", וארץ ישראל היא:

רמב"ם פ"א מהלכות תרומות

לא"י: ב ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל וזהו הנקרא כיבוש רבים. אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא א"י כדי שינהגו בו כל המצות. ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל א"י לשבטים אע"פ שלא נכבשה כדי שלא יהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו: ג הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען כגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב וכיוצא בהן אע"פ שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול הוא עושה אינו כא"י לכל דבר ולא כחוצה לארץ לכל דבר כגון בבל ומצרים. אלא יצאו מכלל חוצה לארץ ולהיותן כא"י לא הגיעו. ומפני מה ירדו ממעלת א"י מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל א"י אלא נשאר בה משבעה עממים. ואילו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואח"כ כבש ארצות אחרות היה כיבושו כולו כא"י לכל דבר. והארצות שכבש דוד הן הנקראין סוריא:

אדמת קודש עמי קנו

לכן לימד ערוך הוא בפי (א). שכל הארצות אשר מלך ישראל כבש אותם בלא ידושה וישיבה, רק למס, (אפילו בלב א"י) נטרא אצל חז"ל בשם כיבוש יחיד, היינו כיבוש לחד (למס) בלא ידושה וישיבה, וכו' ישמעאל דאמר כל ביאות שנאמרו בתורה (חוץ מחלה וערלה) לאחר י"ד שנים נאמרו - שבע שכבשו ושבע שחלקו; וכל מה שכבש דוד צפונה מגבול כיבוש יהושע בן נון בין בא"י (מן הנגר ואמנה ולפנים עם צד וצידון) ובין בחז"ל היא סוריא, תכלית ומטרת כיבושו - לא להוריש את משפחות כנען ולהשיב את ישראל על אדמתם, רק כיבוש לחד. למס. לכן לאו שמיה כיבוש; זה כוונת חז"ל בספרי: אמר לו הקב"ה סמוך לפליטתן שלך לא תורשת וכו' (נדרק בחיבת לא - תורשת) האין אתה חוזר ומכבש ארם נהרים וארם צובה (נדרק בחיבת - ומכבש); זה שאמרו בירושלמי חלה פ"ב שהי' דוד מניח ספרי א"י ומכבש ספרי חז"ל, כוונתם שהניח את חכנענים שישבו בא"י הצפונית (מן הנגר ואמנה ולפנים) לא תורישם ולא תוריש שם ישראל כרצון ה' - אבל הוציא את וכו' וכו' מלחמתו לכבוש ספרי חז"ל. להפיל אקתה וסחר על הגוים הכרובים והרחוקים ולשומם למס. וכדאמר רבא (פסוק מ"ד ע"ב): מלחמות יהושע לכבוש, מלחמות בית דוד לרווחה. זה נגד רצון ה' - כי בכיבוש כזה אין תועלת לכלל ישראל, כי עם ישראל ידבה ויפרוק, ועקרו שדותיו וכרמיו לא ידבין.

חתם סופר

דף כ"א עמוד א': כיבוש יחיד שמי כיבוש, מדקרי ל' כיבוש יחיד, משמע כפירוש רש"י [צמחני ד"ה סוריא] שכיבשו צלל קיבוץ כל ישראל, ומ"ש תוס' [ד"ה כיבוש] שם ספרי, י"ל דתרווייכו אתנייבו, דודאי אי מתקצנים כל ישראל ומסכימים לכבוש מדינה אחרת אטע"י שלא כבשו עדיין כל ארץ ישראל, מכל מקום מקודשת היא, וה"ה נמי אם אחר שנכבשה ארץ ישראל כולה הולך המלך למלחמה לצדו וכבוש מדינה אחרת נמי מקודשת היא דהוה ליה כיבוש רבים דשליחותם דכל ישראל עבד, דניחא לכו צלי ספק, אבל השתא שלא נכבשה כל הארץ לפניו צודאי לא עבד שליחותם דלא ניחא לכו [מסתמא], ומקרי כיבוש יחיד כנלע"ד קכו).